

Afdeling **Beleid en Programmering**
Onderwerp **Voortgangsrapportage atelierbeleid**

Bezoekadres
Europaweg 8

Postadres
Postbus 268
9700 AG Groningen

E-mailadres
info@ocsw.groningen.nl

Website
www.groningen.nl

De leden van de raad van de
gemeente Groningen
te
GRONINGEN

Telefoon (050) 367 62 50 Bijlage(n) 1

Ons kenmerk OS 09.2119938

Datum **14 JAN 2010** Uw brief van

Behandeld
door **M. Blom**

Geachte heer, mevrouw,

Met het vaststellen van de cultuurnota 2009-2012 *Cultuurstad Groningen: gewoon bijzonder!* besloot uw raad om door te gaan met het realiseren van ateliers, een beleid waar we in de vorige cultuurnotaperiode mee zijn begonnen. Met dat doel is deze cultuurnotaperiode per jaar 100 duizend euro gereserveerd.

We hebben afgesproken uw raad te informeren over de voortgang van dit beleid, temeer daar er een bedrag van 115 duizend euro dat in 2008 niet kon worden uitgegeven omdat de plannen voor ateliers in het Ebbingekwartier toen nog in een te pril stadium waren, werd overgeheveld naar 2009. In 2009 was in totaal 215 duizend euro beschikbaar voor atelierbeleid.

In bijgevoegde notitie melden we u de stand van zaken eind 2009. We blikken in de notitie kort terug op de voorgaande periode, beschrijven wat we in 2009 hebben gedaan en hoe we de resterende periode denken in te vullen.

Wij vertrouwen erop u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben.

Met vriendelijke groet,
burgemeester en wethouders
van Groningen,

de burgemeester,

De secretaris,

Voortgangsrapportage atelierbeleid 31 december 2009

In deze notitie geven we een overzicht van de stand van zaken van het atelierbeleid zoals dat in 2009 is uitgevoerd. We hebben afgesproken de raad te informeren over de voortgang van dit beleid, temeer daar we een deel van het atelierbudget van 2008 hebben overgeheveld naar 2009 ten behoeve van het realiseren van ateliers in het Ebbingekwartier. Om het in 2009 gevoerde beleid in perspectief te plaatsen, blikken we eerst kort terug op de vorige cultuurnotaperiode. Daarna doen we verslag van de stand van zaken eind december 2009 en blikken we vooruit op de plannen in de komende periode.

1. Cultuurnotaperiode 2005-2008 *In het oog, in het hart*

In de vorige cultuurperiode 2005-2008 hebben we atelierbeleid ontwikkeld en uitgevoerd. Er waren te weinig ateliers in verhouding tot het grote aantal beeldend kunstenaars in de stad (112 permanente ateliers en 137 tijdelijke ateliers via CareX, op ongeveer 750 beeldende kunstenaars in de stad). Huurcontracten werden voor onbepaalde tijd afgesloten en vanwege de gunstige voorwaarden was er nauwelijks doorstroom. We stelden ons als doel uiteindelijk in totaal 150 permanente en 150 tijdelijke ateliers te realiseren. Tevens wilden we, waar dat kon, de doorstroom in het huurderbestand bevorderen. We gingen ervan uit dat we in de vorige periode minimaal tien permanente ateliers konden realiseren met het beschikbare budget (600 duizend euro in de hele periode). Door in de werkgroep atelierbeleid goed samen te werken met het veld, woningbouwvereniging Nijestee en de Provincie, werden de mogelijkheden optimaal benut. In Het Paleis zijn in 2008 in totaal 24 starterateliers opgeleverd, speciaal voor startende kunstenaars. Deze ateliers kunnen voor een periode van twee jaar worden gehuurd en zijn daarna weer beschikbaar voor nieuwe starters. Onze bijdrage daarin was in totaal 450 duizend euro. De provincie droeg 400 duizend euro bij als bijdrage in de kosten van ateliers, maar vooral ook in de aanvullende functies in het gebouw, zoals *artist in residence* en de collegezaal. Daarnaast zijn 30 betaalbare koopateliers gebouwd. Er zijn afspraken gemaakt over de voorwaarden van verkoop van deze ruimtes om ervoor te zorgen dat deze ateliers voor de doelgroep behouden en betaalbaar blijven.

In 2008 is een initiatief van stichting WEP (startende kunstenaars) ondersteund met een eenmalige bijdrage voor aanpassingen aan een atelierpand dat zij tijdelijk konden huren van Patrimonium (Van Leeuwenhoekstraat). Daarin kunnen tijdelijk maximaal 14 mensen een plek vinden. We zijn dus al aardig op weg om de oorspronkelijke doelstelling van 150 permanente en 150 tijdelijke ateliers te realiseren. Tegelijkertijd weten we dat er nog veel vraag is naar betaalbare atelierruimte en dat er door goede samenwerking met de juiste partijen meer mogelijk is. De ontwikkeling van Het Paleis heeft laten zien dat het huisvesten van kunstenaars als positief neveneffect heeft dat daarmee een bijdrage kan worden geleverd aan stadsontwikkeling en aan verdere verbetering van het culturele klimaat in de stad. Kunstenaars die hier wonen en werken, maken onderdeel uit van een lange culturele traditie en zijn belangrijk voor het culturele klimaat en het creatieve vermogen van de stad.

2. Cultuurnotaperiode 2009

In de cultuurnota 2009-2012 Cultuurstad Groningen: *gewoon bijzonder!* heeft de raad besloten om door te gaan met het realiseren van ateliers (minimaal 10). Daarvoor is deze cultuurnotaperiode per jaar 100 duizend euro gereserveerd. We hebben afgesproken de raad te informeren over de voortgang van dit beleid, temeer daar er een bedrag van 115 duizend euro dat in 2008 niet kon worden uitgegeven omdat de plannen voor ateliers in het Ebbingekwartier nog in een te pril stadium waren, werd overgeheveld naar 2009. In 2009 was in totaal 215 duizend euro beschikbaar voor atelierbeleid.

In 2009 hebben we met het atelierbeleid op twee sporen ingezet:

1. realiseren van atelierruimte in het Open Lab Ebbingekwartier. In 2009 is geïnvesteerd in voorbereidingen voor een atelierpaviljoen.

2. faciliteren van tijdelijke atelierruimte in tijdelijk leegstaande gebouwen. De nieuwe atelierstichting Art Indeed, opgericht als stichting die ateliers kan verwerven en beheren, naast de HuurdersVereniging Voor Kunstenaars (HaViK), heeft daartoe het voortouw genomen in nauwe samenwerking met CareX. Daarnaast constateert de werkgroep atelierbeleid dat er in de uitvoering een coördinerende rol is weggelegd voor een aanjager, die vraag en aanbod van goedkope interessante mogelijkheden bij elkaar brengt. Begin 2010 onderzoeken we hoe aanbod en vraag zich op dit moment tot elkaar verhouden (het laatste onderzoek dateert van 2003). Daarbij betrekken we zowel de positie van autonome als toegepaste kunstenaars en de rol van een aanjager. Op basis daarvan maken we plannen voor de resterende looptijd van de cultuurnota 2009-2012 Cultuurstad Groningen: *gewoon bijzonder!*

3. Open Lab Ebbingekwartier (OLE)/EERPEL

Het Open Lab Ebbinge (OLE) is een particulier initiatief met als doel op braakliggende grond in het CiGa terrein een mobiel dorp te laten verrijzen voor een periode van vijf jaar. De gemeente stelt gedurende vijf jaar de grond *om niet* ter beschikking. Met kunstenaars en met partijen die mobiel vastgoed ontwikkelen, is onderzocht of op dit terrein een atelierpaviljoen zou kunnen verrijzen tegen een voor kunstenaars te betalen huurprijs.

Bij de 1e matching tussen vraag en aanbod van het Open Lab Ebbinge was er één initiatief dat zich onderscheidde door zijn innovatieve aanpak en het op de behoeften van kunstenaars ingerichte ontwerp: EERPEL (een samenwerkingsverband tussen twee architecten en het bedrijf Dynaplak dat aardappelzetmeel als bouw materiaal ontwikkelt). De ontwikkelaars willen het paviljoen als laboratorium gebruiken om het bouw materiaal te testen in verschillende varianten gedurende de looptijd van OLE en de architecten creëren daarvoor de mogelijkheden in een mobiel atelierpand.

Betrokkenen bij ontwikkeling atelierpaviljoen EERPEL zijn:

- De werkgroep atelierbeleid (OCSW, Provincie, HuurdersVereniging voor Kunstenaars HaViK en de atelierstichting Art Indeed, in 2009 opgericht door HaViK) is vanaf het begin betrokken bij de ontwikkeling van atelierpaviljoen EERPEL. HaViK behartigt de belangen van de kunstenaars. Art Indeed zal optreden als beheerder van het atelierpaviljoen en verhuurder in opdracht van Nijestee. Daarnaast is Nijestee betrokken als eigenaar en exploitant en kunstinitiatief NP3 als huurder van een deel van de begane grond van het paviljoen. NP3 stelt ruimte beschikbaar voor talentvolle kunstenaars die zij coachen, presentatieruimte bieden en laten experimenteren met het gebouw zelf. NP3 kan deze extra activiteit voorlopig realiseren dank zij een driejarige subsidie van de Mondriaanstichting.
- De Provincie kan subsidie verstrekken uit ESFI middelen, die bestemd zijn voor fysieke investeringen in de culturele infrastructuur van de stad, mits daarbij voldaan is aan de voorwaarden voor kruisbestuiving en interactie met de omgeving, die bijdragen aan de economische potentie van de creatieve stad. Met de betrokkenheid van NP3 in dit project wordt aan deze voorwaarde voldaan. Het college van GS heeft nog geen officieel besluit genomen over de subsidie aan het project.
- OCSW kan subsidie verstrekken met de middelen die in 2009 voor het realiseren van ateliers beschikbaar zijn in het kader van de cultuurnota 2009-2012 *Cultuurstad Groningen: gewoon bijzonder!*
- De ontwikkelaars en architecten van EERPEL. Zij investeren in het atelierpaviljoen om dit duurzame materiaal te testen. De verdiensten moeten in de toekomst worden gerealiseerd, bij volgende bouwprojecten. De komende vijf jaar blijven zij - in samenwerking met de kunstenaars - experimenteren met toepassingen van gevelpanelen.

In de loop van het ontwikkelingsproces kristalliseerde zich in hoofdlijnen het volgende financiële en organisatorische model uit voor stichting en exploitatie van atelierpaviljoen EERPEL:

- De bouwkosten gaan maximaal 480 duizend euro bedragen voor 12 ateliers van 65m² elk. De stichtingskosten zijn zo laag mogelijk gehouden door onder andere zeecontainers en steiger materiaal in het ontwerp op te nemen.
- De onrendabele top wordt gefinancierd voor 50% door de gemeente en voor 50% door de Provincie.

- De onrendabele top bedraagt rond de 340 duizend euro, dus 170 duizend per partij.
- De exploitatieberekeningen zijn vooralsnog gebaseerd op een huur van 50 euro per m2 per jaar voor kunstenaars. De afspraak is dat deze verlaagd wordt naar 40 euro per m2 per jaar.
- De bouw, investering, toezicht en verhuur worden gedaan door Nijestee. Nijestee wordt eigenaar en verantwoordelijk voor het pand.
- Nijestee berekent hiervoor een (beperkte) vergoeding vanuit de huuropbrengsten en investeert dus feitelijk zelf ook tijd en geld.
- Verhuur en dagelijkse afspraken worden gedelegeerd aan stichting Art Indeed, die zorgt voor de invulling en huurders.
- Een aanzienlijk deel van de begane grond wordt ingevuld door NP3, die zorg draagt voor programmering en variatie, een voorwaarde voor de provincie om mee te doen.
- De tijdelijke ateliers worden voor vijf jaar op het CiGa terrein geplaatst en moeten daarna worden opgeruimd. De onrendabele top en de subsidies zijn dan ook gebaseerd op een verhuurbare periode van 5 jaar en een restwaarde van 26 duizend euro. Het gebouw kan na 5 jaar tegen beperkte kosten (geschat op 30 duizend euro) opnieuw worden opgebouwd op een andere locatie. De voorlopige berekening van Nijestee geeft aan dat het gebouw dan opnieuw voor een periode van vijf jaar geëxploiteerd kan worden, nu echter zonder onrendabele top en noodzakelijke subsidies. Het profijt van de subsidie kan dus beduidend langer worden dan de nu afgesproken vijf jaar op deze locatie. Wij zullen in de subsidievoorwaarden opnemen dat het paviljoen bij wederopbouw opnieuw een atelierfunctie moet krijgen.

Het hierboven beschreven model biedt ons voldoende basis om aan Nijestee als toekomstig eigenaar subsidie te verstrekken voor de bouw van het pand. Momenteel wordt bekeken wat de inhoudelijke en juridische voorwaarden daarvoor zijn, zonder dat er sprake is van staatsteun. Daarbij dienen de afspraken die destijds tussen Nijestee, gemeente en provincie over Het Paleis zijn gemaakt, als voorbeeld.

Gemeente en Provincie nemen elk een definitief besluit over (de hoogte van) de subsidie als de onderhandelingen over de voorwaarden zijn afgerond. Naar verwachting is dat in februari 2010.

4. Faciliteren van atelierruimte in tijdelijk leegstaande gebouwen.

De nieuwe stichting Art Indeed heeft als doel atelierruimte te verwerven en te verhuren aan kunstenaars. De stichting is in 2009 opgericht als vehikel voor HaViK, de belangenvereniging voor huurders van atelierruimte. De stichting heeft via CareX in 2009 de beschikking gekregen over 15 tijdelijke ateliers in een oude loods van het UMCG aan de Oosterhamrikkade ZZ nr.7. De loods wordt door CareX beheerd en is door Art Indeed geschikt gemaakt voor huur door kunstenaars. Voor de inrichting met flexibele schotten is eenmalig een bedrag van € 17.500 beschikbaar gesteld uit middelen atelierbeleid. Deze schotten kunnen worden hergebruikt op een andere locatie als de loods ontruimd moet worden. Dat zal in ieder geval niet binnen twee jaar gebeuren.

De stichting ziet goede mogelijkheden om samen met CareX ook andere tijdelijke ruimte te ontwikkelen om zo maximaal en optimaal gebruik te kunnen maken van tijdelijke leegstand voor atelierdoeleinden. Een volgend samenwerkingsproject is een ruimte in de Trefkoel die nu als opslagruimte wordt gebruikt en die met afscheidingsschotten geschikt gemaakt kan worden voor 6 ateliers. Art Indeed wil de komende jaren de samenwerkingsafspraken met CareX verder ontwikkelen. Wij willen in principe ondersteuning bieden als dat nodig is om tijdelijke ruimtes in dit kader minimaal geschikt te maken voor ateliers. Een ruimte moet dan minimaal twee jaar beschikbaar zijn en de extra voorzieningen moeten in principe demontabel zijn.

5. Ontwikkeling permanente ateliers

In 2010 komt het gebouw van de scholengemeenschap De Hamrik vrij als de school naar Lewenborg verhuist. Dit monumentale pand in de krachtwijk De Hoogte komt in aanmerking voor herontwikkeling voor woningen en eventueel wijkgerichte functies. HaViK en Art Indeed zijn zeer geïnteresseerd in de huidige praktijklokalen in dit pand, die zeer geschikt zouden zijn als atelierruimte. We onderzoeken momenteel in het kader van Krachtwijken de mogelijkheden om in dit pand samen met een corporatie (De Huismeesters) te

ontwikkelen en of in dat kader ateliers een plek kunnen krijgen. Een dergelijke ontwikkeling, eventueel in combinatie met activiteiten in het kader van *de wijk als werkplaats*, zou een positieve bijdrage aan de buurt kunnen leveren. De onderhandelingen hierover met de corporatie zijn nog niet gestart.

Het ontwikkelen van vastgoed met lage huurprijzen zoals bij ateliers het geval is, is een complexe materie. Veel hangt af van een geschikte locatie en geschikt moment om die te ontwikkelen. Door samenwerking met partijen die functies willen ontwikkelen die goed samengaan met ateliers, in combinatie met de afkoop van de onrendabele top, kunnen plannen voor permanente ateliers met relatief kleine extra bijdragen uit atelierbeleid worden ontwikkeld.

In het kader van de cultuurnota zijn de beschikbare middelen verdeeld in vier jaarschijven en worden ze beschouwd als subsidie die in dat betreffende jaar moet worden uitgegeven. Dat verdraagt zich slecht met het doel (ontwikkelen van vastgoed) dat ermee wordt beoogd. Voor een veelbelovende ontwikkeling als die van de Hamrik bijvoorbeeld, is de beschikking over een groter bedrag ineens (groter dan per jaarschijf beschikbaar is) noodzakelijk. We overwegen dan ook een voorziening in te richten om het realiseren van permanente ateliers binnen de duur van de cultuurnota mogelijk te maken. We willen dan eerst meer zicht hebben op de ontwikkelingen van de Hamrik en wachten ook de uitkomst van onderzoek af over actuele behoefte aan werkruimte en prijzen. We informeren de raad over de uitkomsten van het onderzoek en leggen de raad tijdig een aparte besluitnota voor over het inrichten van een voorziening.

6. Aanjager atelierbeleid

In de reader bij de cultuurnota 2009-2012 Cultuurstad Groningen: *gewoon bijzonder!* stelden we voor de Stichting Creatieve Stad een coördinerende rol te geven bij de uitvoering van atelierbeleid in de stad.

Inmiddels heeft de tijd ons ingehaald en is duidelijk dat deze stichting het verwerven van atelierruimte voor autonome kunstenaars niet (meer) als taak ziet. De stichting focust vooral op de verbinding tussen creatieve ondernemers en andere bedrijvigheid.

Stichting Art Indeed is opgericht met als doelstelling werkruimte voor kunstenaars te verwerven. De stichting ontvangt geen subsidie voor organisatie. Wel heeft de stichting een eenmalige bijdrage uit atelierbeleid ontvangen voor het plaatsen van schotten in de loods aan de Oosterhamrikkade, zodat de ruimte geschikt is voor ateliers.

De atelierwerkgroep heeft geconstateerd dat er een aanjager nodig is om zo goed mogelijk te kunnen communiceren met vastgoedeigenaren en beheerders voor het gebruik van tijdelijke ruimte. De stelling is dat er veel kansen zijn om ruimte met weinig middelen geschikt te maken, maar dat er onvoldoende menskracht en kennis is om verbindingen te leggen tussen verschillende betrokken partijen. We nemen de rol van een aanjager mee in het onderzoek dat we begin 2010 laten uitvoeren.

7. Onderzoek

Het laatste onderzoek dat in Groningen werd gedaan naar atelierbehoefte dateert van 2003 (opdrachtgever Provincie). Het afgelopen jaar is veel gebeurd en de vraag is hoe dat vraag en aanbod van werkruimte heeft beïnvloed. Wij willen daarom begin 2010 een kort onderzoek laten doen naar de behoefte aan werkruimte op dit moment en een benchmark laten uitvoeren in vergelijkbare steden naar huurprijzen. Ook in andere steden is immers het ontwikkelen van broedplaatsen voortvarend opgepakt. Welke gevolgen heeft dat voor de Groningse situatie? De ervaringen met de starterateliers en de koopateliers in Het Paleis, de loods aan de Oosterhamrikkade ZZ, WEP en eventueel andere nieuwe initiatieven zullen in het onderzoek worden betrokken. Het onderzoek en de benchmark vormen de opmaat voor een discussie over atelierbeleid die we met alle betrokkenen willen voeren over wat de behoefte is aan atelierruimte anno 2010, waar die aan moet voldoen, wat de huurprijs moet zijn en welke differentiatie daarin eventueel kan worden aangebracht.

8. Financiën

Uitgaven 2009:

Ontwikkeling atelierpaviljoen Ebbingekwartier ontwikkelingskosten OLE	15.000
Afkoop onrendabele top atelierpaviljoen OLE	
reservering aangegane verplichting Nijestee + onvoorzien	180.000
Faciliteiten pand Oosterhamrikkade ZZ	17.500
	<hr/>
	212.500

Dekking:

Cultuurnota 2009-2012 <i>Cultuurstad Groningen: gewoon bijzonder!</i> 2009	100.000
Overheveling cultuurnota 2005-2008 <i>In het oog, in het hart</i> van 2008 naar 2009	115.000
	<hr/>
	215.000

Voorlopige begroting	2010	2011	2012
(onder voorbehoud van ontwikkelingen Hamrik en uitkomsten van onderzoek)			
1. ondersteunen tijdelijke ruimte			
CareX/ Art Indeed	15	15	15
2. aanjager	20	pm	pm
3. voorziening permanente ruimte	45	85	85
4. onderzoek	20		
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	100	100	100

Toelichting begroting:

ad 1: ondersteunen tijdelijke ruimte (minimaal 2 jaar beschikbaar) als zich mogelijkheden voordoen waar de ruimte met relatief kleine ingrepen geschikt gemaakt kan worden, liefst demontabele voorzieningen die elders opnieuw kunnen worden gebruikt.

ad 2: we stellen in principe een aanjager aan voor een jaar, op basis van een profiel en taken. We onderzoeken of co-financiering mogelijk is (CareX, corporaties). We beoordelen na een jaar of deze functie al dan niet voor langere tijd moet worden ingesteld.

ad 3: voorziening permanente ruimte: zie par. 5

ad 4: onderzoek: zie par.7

Voorstel:

Het college besluit:

1. de voortgangsrapportage atelierbeleid 31 december 2009 ter kennis te brengen van de raad.